

Demokraatia edendamine välissuhetes

Euroopa Parlamendi 22. oktoobri 2009. aasta resolutsioon demokraatia tugevdamise kohta ELi välissuhetes

Euroopa Parlament,

- võttes arvesse inimõiguste ülddeklaratsiooni, eelkõige selle artiklit 21, ning kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelist pakti;
- võttes arvesse ELi lepingu artikleid 3, 6, 11 ja 19 ning EÜ asutamislepingu artikleid 177, 300 ja 310;
- võttes arvesse kõiki ELi ja kolmandate riikide vahelisi lepinguid ning kõnealustes lepingutes sisalduvaid inimõiguste ja demokraatia klausleid;
- võttes arvesse 12. detsembril 2007. aastal Strasbourgis välja kuulutatud Euroopa Liidu põhiõiguste hartat¹;
- võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 8. septembri 2000. aasta resolutsiooni pealkirjaga „ÜRO aastatuhande deklaratsioon” (A/RES/55/2);
- võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 4. detsembri 2000. aasta resolutsiooni pealkirjaga „Demokraatia edendamine ja tugevdamine” (A/RES/55/96);
- võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 15. septembri 2005. aasta resolutsiooni pealkirjaga „2005. aasta tööalase tippkohtumise tulemused” (A/RES/60/1);
- võttes arvesse ÜRO Peaassamblee 20. detsembri 2004. aasta resolutsiooni pealkirjaga „Piirkondlike, allpiirkondlike ja teiste organisatsioonide ja meetmete rolli suurendamine demokraatia edendamisel ja tugevdamisel” (A/RES/59/201);
- võttes arvesse komisjoni 11. aprilli 2000. aasta teatist ELi valimisabi ja -vaatluste kohta (KOM(2000)0191);
- võttes arvesse oma 15. märtsi 2001. aasta resolutsiooni seoses komisjoni teatisega ELi valimisabi ja -vaatluste kohta²;
- võttes arvesse komisjoni 8. mai 2001. aasta teatist ELi rolli kohta inimõiguste ja demokraatiseerimise edendamisel kolmandates riikides (KOM(2001)0252);
- võttes arvesse oma 25. aprilli 2002. aasta resolutsiooni seoses komisjoni teatisega ELi rolli kohta inimõiguste ja demokraatiseerimise edendamisel kolmandates riikides³;
- võttes arvesse 12. detsembril 2003. aastal vastu võetud Euroopa julgeolekustrateegiat;

¹ EÜT C 364, 18.12.2000, lk 1.

² EÜT C 343, 5.12.2001, lk 270.

³ ELT C 131 E, 5.6.2003, lk 147.

- võttes arvesse komisjoni 20. oktoobri 2003. aasta teatist „Juhtimine ja areng” (KOM(2003)0615);
 - võttes arvesse oma 31. märtsi 2004. aasta resolutsiooni Euroopa Liidu arengupoliitika juhtimise kohta¹;
 - võttes arvesse nõukogu ja nõukogus kokku tulnud liikmesriikide valitsuste esindajate, Euroopa Parlamendi ja Komisjoni ühisavaldust Euroopa Liidu arengupoliitika küsimuses: Euroopa konsensus²;
 - võttes arvesse Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD) 2005. aasta Pariisi deklaratsiooni abi tõhususe kohta ning 2008. aasta Accra tegevuskava;
 - võttes arvesse komisjoni 30. augusti 2006. aasta teatist „Euroopa arengukonsensuse juhtimine. Teel ühtsele lähenemisviisile Euroopa Liidus“ (KOM(2006)0421);
 - võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 20. detsembri 2006. aasta määrust (EÜ) nr 1889/2006 rahastamisvahendi loomise kohta demokraatia ja inimõiguste edendamiseks kogu maailmas (demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend)³;
 - võttes arvesse juhatus 18. juuni 2007. aasta otsust parlamentaarse demokraatia edendamise ameti loomise kohta;
 - võttes arvesse oma 8. mai 2008. aasta resolutsiooni „ELi valimisvaatlusmissioonid: eesmärgid, tavad ja tulevased väljakutsed”⁴;
 - võttes arvesse nõukogu 18. mai 2009. aasta järeldusi pealkirjaga „Demokraatliku valitsemistava toetamine – täiustatud ELi raamistiku suunas”;
 - võttes arvesse 30. septembril 2009. aastal komisjonile esitatud suuliselt vastatavat küsimust demokraatia tugevdamise kohta välissuhetes (O-0093/2009 - B7-0213/2009);
 - võttes arvesse kodukorra artikli 115 lõiget 5,
- A. arvestades, et demokraatia ja inimõigused on Euroopa Liidu ja selle liikmesriikide põhiväärtused ning need on olnud algusest peale Euroopa integratsiooniprotsessi lahutamatu osa;
- B. arvestades, et Euroopa Liidu aluslepingutes rõhutatakse vankumatut kohustust austada demokraatiat ja inimõigusi ning et Kopenhaageni poliitilised kriteeriumid, st „stabiilsed institutsioonid, mis tagavad demokraatia, õigusriigi kaitse ja vähemuste austamise ja kaitse”, on olnud laienemisprotsessi oluline osa;
- C. arvestades, et ELi nägemust demokraatia tugevdamisest ja toetamisest ei ole seni sätestatud ühes kindlas dokumendis;
- D. arvestades, et poliitiliste, sotsiaalsete ja majanduslike õiguste edukas lisamine

¹ ELT C 103 E, 29.4.2004, lk 550.

² ELT C 46, 24.2.2006, lk 1.

³ ELT L 386, 29.12.2006, lk 1.

⁴ Vastuvõetud tekstid, P6_TA(2008)0194.

demokraatia üldisesse käsitlusse ELis on mänginud võtmerolli sellise stabiilsuse ja heaolu loomisel, mida ei ole maailma ajaloos varem nähtud;

- E. arvestades, et ELi lepingu artikli 11 kohaselt on ühise välis- ja julgeolekupoliitika olulisemaid eesmärgi „arendada ja tugevdada demokraatiat ja õigusriigi põhimõtteid ning inimõiguste ja põhivabaduste austamist”;
- F. arvestades, et ELi lepingu artiklis 21, mida on muudetud Lissaboni lepinguga, on öeldud, et „liidu tegevus rahvusvahelisel areenil tugineb põhimõtetele, millest on juhitud liidu enda loomine, arendamine ja laienemine” ning et „liit tagab kooskõla oma välistegevuse eri valdkondade vahel ning nende ja muude poliitikavaldkondade vahel”;
- G. arvestades, et kõikide inimõiguste edendamine ja kaitse on demokraatliku ühiskonna alus, nagu on kinnitatud ÜRO Peaassamblee resolutsioonis A/RES/59/201, ning arvestades, et demokraatlike süsteemide vorm ja kuju võib olla erinev, nii nagu see on ELi sees, kuid demokraatia on universaalne väärtus, mille aluspõhimõtted ja peamised elemendid on sätestatud arvukates rahvusvahelistes deklaratsioonides ja konventsioonides; arvestades, et vastavalt ÜRO Peaassamblee 2000. ja 2004. aasta resolutsioonidele (A/RES/55/96 ja A/RES/59/201) kuuluvad nende elementide hulka:
- inimõiguste ja põhivabaduste austamine, sh ühinemisvabadus ja õigus rahumeelselt koguneda, sõnavabadus ning arvamusvabadus;
 - õigus osaleda avalikus elus otse või vabalt valitud esindajate kaudu, valida ja olla valitud korralistel vabadel valimistel üldise ja võrdse valimisõiguse alusel salajase hääletamise teel, mis tagab inimeste vaba tahteavalduse;
 - parteide ja poliitiliste organisatsioonide pluralistlik süsteem;
 - õigusriigi põhimõtete austamine;
 - võimude lahusus ning kohtusüsteemi sõltumatus;
 - avaliku halduse läbipaistvus ja usaldusväärsus;
 - vaba, sõltumatu ja pluralistlik meedia;
- H. arvestades, et 2000. aastal vastu võetud ÜRO aastatuhande deklaratsiooni kohaselt tagab inimeste tahtel põhinev demokraatlik ja kodanikke esindav juhtimine kõige paremini meeste ja naiste õiguse elada oma elu ja kasvatada oma lapsi väärikalt, ilma et tuleks tunda nälga või hirmu vägivalda, rõhumise või ebaõigluse ees;
- I. arvestades, et meeste ja naiste võrdsed võimalused osaleda poliitilises elus ja otsuste tegemisel on tõelise demokraatia eeldus;
- J. arvestades, et demokraatia, areng ning kõikide inimõiguste, sh majanduslike, sotsiaalsete ja kultuuriliste õiguste austamine on vastastikku sõltuvad ja üksteist tugevdavad;
- K. arvestades, et demokraatial on ka otsene seos julgeolekuga, nagu on märgitud Euroopa julgeolekustrateegias, milles on öeldud, et „hea valitsemistava levitamine, sotsiaalsete ja

poliitiliste reformide toetamine, korruptsiooni ja võimu kuritarvitamise vastu võitlemine, õigusriigi kehtestamine ja inimõiguste kaitsmine on primad moodused rahvusvahelise korra tugevdamiseks”;

- L. arvestades, et Euroopa Liidu käsutuses on lai valik vahendeid, alates poliitilisest dialoogist ja diplomaatilisest algatustest kuni konkreetsete rahastamis- ja tehnilise koostöö vahenditeni, millega toetada demokraatiat kõikjal maailmas;
- M. arvestades, et Euroopa Liidu välisrahastamisvahendid, nagu arengukoostöö rahastamisvahend (DCI), Euroopa naabruspoliitika ja partnerluse rahastamisvahend (ENPI) ning stabiliseerimisvahend (IFS), pakuvad märkimisväärsed võimalusi demokraatlikuks valitsemistavaks ning institutsionaalseks ja suutlikkuse suurendamise toetuseks;
- N. arvestades, et demokraatia ja inimõiguste Euroopa rahastamisvahend (EIDHR) on inimõiguste ja demokraatia valdkonnas peamine finantsabi vahend, kuna on oma ulatuselt ülemaailmne, ei vaja toimimiseks vastuvõtjariigi nõusolekut ning toetab otseselt kodanikuühiskonna organisatsioone; arvestades, et EIDHRi abil rahastatud ELi valimisvaatlusmissioonidel on oluline osa ELi panuses demokraatlike institutsioonide ülesehitamisse, mis hõlmab eelkõige valimisvaatlusmissioonide soovitude järelmeetmeid;
- O. arvestades, et kodanikuühiskond võib etendada olulist rolli jõupingutustes toetada demokraatia tugevdamist väljaspool liitu, mida näitab vabatahtlike osalemine rahu ja demokraatiat toetavates programmides;
- P. arvestades, et on vaja paremat ülevaadet selle kohta, kuidas EL praegu demokraatiat toetab, kuidas ELi arvukad ülemaailmse demokraatia toetamise vahendid partnerriikides vastu võetakse ning kuidas need vahendid ja osalejad toimivad, üksteist täiendavad ja omavahel kokku puutuvad;
- Q. arvestades, et Euroopa Parlamendi 31. märtsi 2004. aasta resolutsioonis juhtimist ja arengut käsitleva komisjoni teatise kohta rõhutatakse „valimiste ja parlamentaarsete reformide läbiviimise tähtsust lisaks mitmeparteilise valimissüsteemi loomisele, et tagada inimeste ulatuslikum ja tõhusam poliitiline aktiivsus”;
- 1. jagab seisukohta, et ELi toetuse tõhustamiseks demokraatia tugevdamisele ning eelkõige demokraatlike väärtuste edendamisele ja inimõiguste austamisele kogu maailmas on vaja sidusamat ja ühtsemat raamistikku;
- 2. tervitab varasemate ja praeguse ELi eesistuja pingutusi seoses tervikliku algatusega demokraatia tugevdamiseks ELi välistegevuses, mille eesmärk on poliitikat edasi arendada, meetmeid kindlustada ja jõupingutusi paremini kooskõlastada, ning rõhutab vajadust pideva tegevuse järele kõnealuses valdkonnas osana nõukogu järeldustest, mis võetakse vastu 2009. aasta novembris; rõhutab samuti, et nõukogu peab selle küsimusega tegeledes võtma asjakohaselt arvesse olulisi põhimõtteid, nagu läbipaistvus, juurdepääs dokumentidele, konsulteerimine ja vastutus;
- 3. soovib nõukogul lisada järeldustesse konkreetsed ja praktilised soovitused, kuidas parandada demokraatia tugevdamise kooskõlastamist ELi välis-, inimõiguste- ja arengupoliitika vahendites; kordab, et riiklik inimõiguste ja demokraatia strateegia

peaks olema aluseks riigipõhiste prioriteetide määramisele selles valdkonnas ning kaasatuna kõikidesse asjaomase kolmanda riigiga seotud ELi poliitikavaldkondadesse ja vahenditesse võiks see oluliselt parandada ELi välistegevuse sidusust, koordineeritust ja tõhusust;

4. kordab, et demokratiseerimine ja hea valitsemistava ei ole ainult eesmärgid iseeneses, vaid need on samuti ülimalt olulised vaesuse vähendamise, säästva arengu, rahu ja stabiilsuse seisukohast; juhib tähelepanu asjaolule, et demokraatia ei aita mitte ainult saavutada poliitilisi ja kodanikuõigusi, vaid ka majanduslikke, kultuurilisi ja sotsiaalseid õigusi, sh solidaarsust, nagu on näidanud ELi sisene integratsiooniprotsess;
5. palub komisjonil ja ELi liikmesriikidel uue välisteenistuse loomisel institutsiooniliste vahenditega tagada inimõiguste ja demokraatia tugevdamise tõhus kaasamine kõikidesse poliitikavaldkondadesse ning kasutada praegusi protsesse ja kogemusi õppimiseks, et teha demokraatlike väärtuste edendamisel praktilisi edusamme;
6. on seisukohal, et demokraatia ja demokraatlike protsesside juurutamine kolmandates riikides aitab kõige paremini kaasa tõhusa poliitika kujundamisele sellistes globaalsetes küsimustes, mis puudutavad ka ELi kodanikke; juhib tähelepanu asjaolule, et demokraatlike süsteemide abil on näiteks võimalik tõhusamalt võidelda rahvusvahelise kuritegevuse, ebaseadusliku sissetuleku ja salakaubanduse vastu, kaitsta keskkonda, säilitada avatud ülemaailmset kaubandussüsteemi ning tagada jätkusuutlik ja konkurentsivõimeline energiavarustus;
7. soovib ELil kinnitada avalikult ÜRO Peaassamblee 2005. aasta demokraatia määratlus oma demokratiseerimistöö lähtekohaks, et tugevdada ülemaailmset kooskõlastatud tegevust demokraatia edendamisel;
8. rõhutab, et demokraatiat ei saa väljastpoolt eksportida või peale suruda ning demokraatia edendamise edukas strateegia peab põhinema dialoogil ja tooma kaasa ulatuslikke jõupingutusi kodanikuühiskonna tugevdamiseks ning demokraatliku teadlikkuse tõstmiseks arenguriikides; rõhutab, et EL kavatseb jätkuvalt järgida põhimõtet, et partnerriikidel on arengustrateegiate ja -programmide osas omavastutus; rõhutab siiski, et neid protsesse on võimalik toetada ELi mitmesuguste vahendite kaudu, mida kohandatakse iga riigi olukorrale;
9. rõhutab, et EL peab välja töötama strateegiad kodanikuühiskonna ja demokraatlike struktuuride arengu toetuseks ning et poliitilised sihtasutused, valitsusvälised organisatsioonid ja teadusasutused etendavad sellises kontekstis tähtsat rolli ning neid tuleks toetada;
10. teeb nõukogule ja komisjonile ettepaneku koostada terviklik ja üksikasjalik analüüs kõikidest ELi demokraatia toetusmeetmetest partnerriikide valimis eesmärgiga esitada praktilisi soovitusi;
11. soovib nõukogul ja komisjonil rakendada oma töös demokraatia toetuseks OECD Pariisi deklaratsiooni abi tõhususe kohta ja Accra tegevuskava ning teeb ettepaneku võtta eelkõige kasutusele ühised ELi demokraatiahinnangud, ühise ELi programmitöö ja vastutuse jagamise, et suurendada ELi demokraatia toetustegevuse mõju ja nähtavust;
12. rõhutab ELi lepingutes juba sisalduvate inimõiguste klauslite tähtsust; seoses sellega

rõhutab, et selliseid klausleid tuleks esmalt järjepidevalt kohaldada olemasolevates lepingutes, mitte koostada uusi lepinguid, milles sisalduvad lisatingimused;

13. soovib komisjonil lisada riikide strateegiadokumentidesse süsteemselt demokraatia ja inimõiguste olukorda käsitleva osa, lisada asjaomaste ELi valimisvaatlusmissioonide soovitud ning vajaduse korral süvaliendada demokraatia toetamist koostööprogrammides partnerriikidega;
14. rõhutab, et oleks vaja paremini kooskõlastada neid tegevusi, mida teostatakse eri välisrahastamisvahendite raames, ning uurida põhjalikult geograafiliste ja temaatiliste vahendite vastastikust täiendavust;
15. nõuab tungivalt, et nõukogu ja komisjon konsulteeriks enne uute demokraatia tugevdamise algatuste käivitamist laiapõhjaliselt ja ulatuslikult kõikide ELi ja kolmandate riikide sidusrühmadega, sh institutsioonide, piirkonna ja kohaliku tasandi osalejate, inimõiguste kaitsjate ja sõltumatute kodanikuühiskonna rühmadega;
16. julgustab komisjoni süsteemsemalt kaasama kõikide tasandite demokraatlikke institutsioone, eelkõige parlamente ning piirkondlikke ja kohalikke asutusi riigipõhiste meetmete, näiteks ELi ja asjaomase riigi vaheliste lepingute ning riiklike strateegiadokumentide väljatöötamise ja rakendamisse;
17. palub komisjonil kaaluda võimalust luua vabatahtlik Euroopa rahukorpus, võttes seejuures arvesse Euroopa vabatahtliku teenistuse positiivset kogemust;
18. rõhutab, et ELi toetus demokraatiale peab olema igakülgne ning keskenduma kõikidele eespool nimetatud ÜRO Peaassamblee resolutsioonis 2005. aasta tööalase tippkohtumise tulemuste kohta käsitletud küsimustele ning eesmärgiks tuleks seada pikaajaline strateegia; peab sellega seoses EIDHri peamiseks finantsabi vahendiks ning nõuab, et toetus jätkuks ja suureneks;
19. väljendab heameelt ELi valimisvaatlusmissioonide panuse üle demokraatlike protsesside tugevdamisse, inimõiguste, põhivabaduste, hea valitsemistava ja õigusriigi põhimõtete austamise suurendamisse ning eelkõige valimisprotsesside tugevdamisse kõikjal maailmas, kuid rõhutab vajadust tagada järjekindel valimisjärgne poliitika, pöörates eelkõige tähelepanu tehniliste ja poliitiliste järelemeetmete ühilduvusele ning kodanikuühiskonna panusele, et arenguabi oleks kooskõlas demokraatlike põhimõtete ja demokraatliku valitsemistava väärtustega;
20. palub komisjonil edasi arendada edukat koostööd ÜROga valimisvaatlusmissioonide osas ning tugevdada ühist strateegia kujundamist ja projektide kavandamist ÜRO ja piirkondlike organisatsioonidega, nagu Euroopa Julgeoleku- ja Koostööorganisatsioon (OSCE) ja Aafrika Liit, demokraatia ja inimõiguste edendamisel;
21. rõhutab, et ELi demokraatia tugevdamise jõupingutustes tuleks süsteemsemalt pöörata eritähelepanu valitud esindajate ja erakondade rollile, sõltumatule kohtusüsteemile ja ajakirjandusele ning naiste osaluse suurendamisele poliitilises ja avalikus elus; rõhutab samuti poliitiliste sihtasutuste, valitsusväliste organisatsioonide ja teadusasutuste toetamise tähtsust;
22. soovib välja töötada erilise toetusstrateegia uutele demokraatlikult valitud

parlamentidele eesmärgiga tugevdada püsivalt demokraatiat, õigusriiki ja head valitsemistava; nõuab samuti võrdõigusvõrkude vahendite arendamist erinevate riikide parlamendiliikmete vahel, et kindlaks määrata, mis on valijaskonna huvide tõhus ja tulemuslik esindamine, täidesaatva võimu tõhus ja tulemuslik järelevalve ning mis vahendite abil tagada teabevoog kõigi valitsemissüsteemi osapoolte vahel;

23. kinnitab oma kindlat tahet aidata kaasa demokraatlike protsesside tugevdamisele, suurendades oma osalust valimiste vaatlemises, ELi valimisvaatlusmissioonide järelmeetmetes ja parlamentaarse suutlikkuse suurendamises; palub sellega seoses oma parlamentaarse demokraatia edendamise ametil (OPPD) esitada asjaomastele parlamendikomisjonidele terviklik tegevuskava, mis peaks kindlasti sisaldama selget mehhanismi koostööks parlamentidevaheliste delegatsioonide ja parlamentaarsete ühiskomisjonidega; rõhutab lisaks selliste parlamentaarsete assambleede nagu AKV-EL, EUROLAT, EUROMED ja EURONEST protsessi kaasamise tähtsust;
24. julgustab komisjoni delegatsioone tegema parlamentaarsete toetusprogrammide kaalumisel või algatamisel koostööd parlamentaarse demokraatia edendamise ametiga;
25. soovitab, et tegevuskava oleks osa nõukogu novembri järeldustest ning 2010. aasta lõpuks tuleks teha ülevaade edusammudest; kutsub praegust ja tulevasi ELi eesistujaid üles esitlema üldasjade ja välissuhete nõukogu koosolekute tulemusi vastutavatele parlamendikomisjonidele;
26. teeb presidendile ülesandeks edastada käesolev resolutsioon nõukogule, komisjonile ja liikmesriikide valitsustele ja parlamentidele.